

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון ת"פ | פרשת בהעלותך | תשפ"א | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

פניני הלכה

שמעתא אליבא דהלכתא

האם אפשר לחלל מעשר שני על פירות

א. כתב הרמב"ם (הלי מע"ש פ"ב הי"ב וה"ט) מדת חסידות שפודין מעשר שני בזמן הזה בשוויו כדרך שפודין אותו בפני הבית. והורו הגאונים שאם רצה לפדות שוה מנה בפרוטה לכתחילה בזמן הזה פודה, לא יהיה זה חמור מן הקדוש, ומשליך הפרוטה לים הגדול. וכן אם חלל מעשר שוה מנה על שוה פרוטה מפירות אחרות הרי זה מחולל, ושוף את הפירות שחילל עליהם כדי שלא יהיו תקלה לאחרים, ככפודין טע רבעי בזמן הזה. כמו שבארנו בהל' איסורי מאכלות (ע"ש פ"ב הי"ז).

ובהשגות הרמב"ם (שם) - תמה אני אם אמרו הגאונים שיפדה מעשר שני אפי' בזמן הזה פירות על פירות, אלא במעשר שני של חוצה לארץ שעשאו כדמאי. [וכבר העיר הכ"מ (שם) דהרמב"ם תלה בדבריו דפודין על פירות בדברי הגאונים, אין נראה כן מדבריו, שלא כתב בשם הגאונים אלא שאם רצה לפדות שוה מנה בפרוטה פודה].

והנה בלשון הרמב"ם יש לפרש דלא קאמר אלא לענין ידעבד שאם חילל על פירות מחולל, אבל לכתחילה לא שרי.

אולם בפ"ד הי"ב כתב - וכן אם רצה לחלל פירות המעשר על פירות אחרות, יעלו הפירות השניות ויאכלו בירושלים, ולא יחלל ממין על שאינו מינו ולא מן היפה על הרע ואפי' באותו המין, ואם חילל הרי זה מחולל. ע"כ. ומבואר דבאורו המין שרי לחלל על פירות אפי' לכתחילה, וכן דייק שם הכ"מ.

וכן מבואר בדבריו בהל' מאכלות אסורות (פ"ב הי"ז) לענין פדיון טע רבעי בזה"י שכתב - ואחר כך פודה את כולו ואפי' בפרוטה אחת וכו' או מחלל על ש"פ מפירות אחרות.

וכתב החו"מ (דמאי פ"ג ס"ק יז) דממה שכתב הרמב"ם בפ"ב דמותר פירות על פירות, משמע דבה"י שרי אפי' באינו מינו, וכמ"ש בהדיא בהל' מאכלות אסורות. ולשון ידעבד שכתב בהל' מע"ש הוא לאו דוקא.

וכן הוא לדינא בשו"ע (סי' של"א סק"ו) דיכול לחלל מע"ש על פירות אחרים. ובביאור הגר"א (שם אות רז) ביאר דמ"ש שם בסק"לג "אם חילל" דמשמע לשון ידעבד הוא לאו דוקא דאף לכתחילה שרי לסברתו.

וכן בס"י רצ"ד ס"ו לענין פדיון רבעי כתב השו"ע דיכול לפדות הפירות על שוה פרוטה או על פירות שישוו פרוטה.

וענין עוד בשו"ת אבקות רוכל (סי' ד) דתמה השואל על המנהג שנהגו לחלל פירות על פירות, דאפי' הרמב"ם כתב בפ"ב דאם חילל הרי זה מחולל דמשמע רק דיעבד. והשיב לו הב"י דאפשר דאף לכתחילה התיר הרמב"ם אפי' דפשת לשונו משמע דבדיעבד קאמר, אפשר שמדל מ"ש כמו שבארנו בהל' מאכלות אסורות (פ"ב הי"ז) ששם מוכח דאפי' לכתחילה שרי. [וילייע שלא ציין לדברי הרמב"ם בפ"ד הי"ב הנ"ל וכמ"ש הוא גופא בכ"מ שם]. ואף דאבקות רוכל כתב כן רק בדרך אפשר, מדבריו בכ"מ והשו"ע חזינן דהכי ש"ל לדינא.

ובשו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תשל"א) נשאל על סדר הפרשת ת"מ בירושלים, ובתוך תשובתו שם כתב דפודין מע"ש על שוה פרוטה או פירות אחרים השווים ש"פ. וכן הוא בשערי צדק (לבעל החכמת אדם - פ"יא הי"ח) דיחלל המעשר שני על מטבע היוצא בשוק או על פירות אחרים.

וענין עוד בשו"ת הר צבי (רע"ב סי' קט"ז אות ח) דכתב שמטעם דר' אליעזר מיכל הויזדוף שראה שהגר"ש סלנט תרם תו"מ ופדה את המע"ש בחתיכת סוכר. וכן א"ל הגר"י לפידות בשם רמ"י דאנציגר שמע מהגרש"ש כנ"י. [וע"ש מ"ש לבאר אמאי ליכא בזה החסרון דיאני גידולי קרקע].

האם הבאים להציל בשבת רשאים לנסוע בחזרה לבייתם

א. היתר סופן משום תחילתו. ב. במקום שאינו מבואר היתר זה להדיא. ג. באיסורים דאורייתא. ד. היוצא להציל. ה. הטעם שהתירו. ו. דעת הרמב"ם והשו"ע בזה. ז. לעשות מלאכות דאורייתא. ח. להחמיר על עצמו.

א. היתר סופן משום תחילתו. אמר עולא שלשה דברים התירו (ביו"ט) סופן משום תחלתו ואלו הן עור לפני הדורסן ותרסי חנויות וחזרת רטיה במקדש. ופרש"י שהתירו סופן שאינו צורך יו"ט, משום תחילתו שהוא צורך יו"ט, שאם לא היו מתירין סופן, לא יעשו תחילתו. חנויות - כמו תיבות הן, ועומדות בשוק, ואינן מחוברות לקרקע, עיי"ש. וכן הובא בטש"ע (סי' תקט"ז סעי' א).

ב. במקום שאין מבואר היתר זה להדיא והנה הרמב"ם (סי' קט) הביא תמימה הרבינו אפרים איך מפשיטין בהמה ביו"ט, דהא אפשר דשקיל בברזי (בחתיכות דקות, מפשיט וחוטך, דאין דרך הפשטה בכך) כדאיתא בשבת (ק"ט), והואיל ואפשר לאכול בלא הפשט למה התירו הפשט. וכי תימא התירו סופן משום תחלתו, הא ליתא, דעולא ג' דברים קא' ולא ארבעה. ועיי"ש שהרמב"ם כתי' דהא דלא שרינן אלא בברזי, היינו מפני שאותו הפשט אינו צורך השבת כ"א צורך הלילה שהוא יו"ט והלכך אין לדחות השבת מפני יו"ט, אבל אם היה ממתין עד הערב היה מותר אפי' להפשיט שהיא מלאכה דאי' דצורך אוי"ג דוחה יו"ט, עיי"ש. משמע דדוקא ג' דברים התירו ותו לא.

אלא דלכאורה יש להוכיח דלאו דוקא באלו שלשה התירו, דשינוי במי"ק (ז) בענין חוה"מ שכותל הנוטה ליפול לרה"י מותר לסותרו מפני הסכנה והתירו לו לבנותו מחדש דאם לאו מימנע ולא סותר. ומפרש בירושלמי (מרו"ק פ"א ה"ד) דהתירו סופן משום תחלתו. והביאו ההגה"מ (יו"ט פ"ב הי"ז) וכתב בשם הרמב"ם דהא דלא חשיב ליה במשי' ביצה משום דלא חשיב אלא הנך דאירי ביו"ט עצמו ולא בחוה"מ, ע"כ. וכן מצינו בתוס' (ביצה ז' ד"ה ובבב"א וברשב"א (ח"א סי' תפ"א) שכת' על ההיא דביצה (א) דרב אדא מעריס ומלח גרמא גרמא, דעיבוד אוכלין בעלמא ומשום שמחת יו"ט התירו דא"י חיי' שמא יסרח הבשר ומימנע ולא שחית והתירו סופן משום תחלתו, ע"כ.

ועי' במרדכי (ביצה ס"ג תרנ"ח) שכת' שמותר לישא מחזורים לבהכ"נ ביו"ט והי"ה להחזירם ע"מ שלא יגנבו, אפי' דאינו רוצה להחזירם ללמוד בהם היום, דשרי סופן משום תחלתו, ואפי' דעולא לא חשיב ליה בהדי שלשה דברים שהתירו סופן משום תחלתו משום דלא מתני במתניתין בהדיא, עיי"ש. וכן הביא המ"א (סי' תק"ח ס"ק א) בשם הי"ש"ש וכן נקט המ"ב (סי' ק"ז). ועיי"ש במ"ב (ס"ק כד) שכת' שאם היה מונח מפתח של אוכלין בתיבה המיוחדת למעות ומונח בה מעות, מותר להוציא התיבה כדי ליקח ממנו המפתח ומותר ג"כ להחזירה אם חושש לגנבה, דהתירו סופן משום תחלתו, ע"כ. ובדרך זה תמצא במ"ב (סי' תקנ"ד ס"ק כד). ועי' בחו"י (סי' קטו), במהר"ש ענגיל (ח"ג סי' נה) ובקורן לדוד (סי' ק"ב).

ג. באיסורים דאורייתא

ועל מה שאמרו בביצה שם מאי תריסין אמר עולא תריסי חנויות כתב בשטמ"ק (סי' יא - ד"ה גמרא) בשם רש"י חנויות כמין תיבות הם ועומדות בשוק ואינם מחוברות בקרקע. ויפה פירש דאלו היו בקרקע פשיטא דאסור אפי' לבית הלל משום דהוי בנין. ולעיל פירש ז"ל תריסין דלתות של חנויות שסוגרין בהם את החלונות, ולא נהירא דאי"כ הוי בנין גמור ואסור לכוי"ע, ע"כ.

והשו"ע (סי' תקט"ז סעי' א) התיר בהא דתריסין רק במלאכה דרבנן. ועי' בדברי הרבינו אפרים הנ"ל שכת' בתירוץ השני דארתן ג' דברים אינם מלאכה דאורייתא, תדע דהא גבי תריסין בשיש ציר לא התירו. ואף הרמב"ם שהתיר מלאכה דאורייתא היינו כי הוי מלאכת אוי"ג (וקמ"ל) משום דלעשות דכרכו אפי' שבידו לעשות שלא כדרך. ועי' בשו"ע (סי' תצ"ו סעי' טז) שפסק שהשוחט בהמה ביו"ט, טוב לו שלא יבדוק עד שפשיט, שאם תמצא טריפה לא ירעו להפשיטה. וביאר הב"ח (אות י"א) דמה שאסור ההפשט כשנמצאת טריפה ולא שרינן סופן משום תחלתו, היינו טעמא דהפשט הוא אב מלאכה וג' דברים דהתירו סופן משום תחלתו אינן אלא באיסורא דרבנן. וכ"כ המ"א (סי' יח). ועי' במ"ב (סי' ג). אלא דצ"ע מהמרדכי שהתיר להחזיר המחזורים ביו"ט ומשמע דאף בהוצאה דאורייתא דהרי י"א שהוצאת בבה"ג הוי שלא לצורך כלל (עי' רמ"א סי' תקי"ח ובט"ז שם), אלא די"ל דשאני יו"ט דאמרין מותר ובכה"ג אף אם לא צריך לדבר כלל להרבה פוסקים הוי דרבנן כמבואר בבה"ל (שם ד"ה מותר).

ד. היוצא להציל

אולם אכתי י"ל דלעולם התירו אף מלאכה דאורייתא סופן משום תחילתו וכמו שנבאר. שנינו בעירובין (מד - מה) מי שיצא ברשות (כגון לעדות החדש, או להציל מן הגייס ומן הנהר, או חכמה הבאה לילד, רש"י) ואמר לו כבר נעשה מעשה, יש לו אלפים אמה לכל רוח כו', כל היוצאים להציל חוזרין למקומן. והקשו בגמ' כל היוצאין להציל חוזרין למקומן ואפי' טובא, והא אמרת רישא אלפים אמה ותו לא, אמר רב יהודה אמר רב שחוזרין בכלי זיין למקומן, ומאי קושיא דיילמא להציל שאני, אלא אי קשיא הא קשיא דתנן (י"ב בבב"א) בראשונה לא הוי זיין משם כל היום כולו התקין ר"ג הו"ק שיש להן אלפים אמה לכל רוח ולא אלו בלבד אמרו אלא אפי' חכמה הבאה לילד והבא להציל כו' הרי הן כאנשי העיר ויש להן אלפים אמה לכל רוח, ותו לא והא אמרת כל היוצאין להציל חוזרין למקומן אפי' טובא, אמר רב יהודה אמר רב שחוזרין בכלי זיין למקומן (כלומר הא דתנן חוזרין למקומן לאו בשיעור ההליכה מיירי אלא לומר שחוזרין בכלי זיין למקומן), דתנינא בראשונה הוי מניחין כלי זיין בבית הסמוך לחומה פעם אחת הכירו בהן אויבים ורדפו אחריהם ונכנסו ליטול כלי זיין ונכנסו אויבים אחריהן דחקו זה את זה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו אויבים, ובאותה שעה התקינו שיהיו חוזרין למקומן בכלי זיין, רב"י אמר לא קשיא כאן שנצחו ישראל את אומוות העולם כאן שנצחו אומוות העולם את עצמן, ע"כ. וכת' הרא"ש (שם פ"ד סי' י) בשם רבינו מאיר (פסקי עירובין סי' צא) דהלכתא כהנך תרי אוקימתא. וכן דעת הרמב"ם (שבת פ"ב הי"ז) וביאר האוקימתא של הגמ' בין נצחו ללא נצחו דהיינו אם יד ישראל תקיפה או ידיהם תקיפה. וכן פסק השו"ע (סי' ת"ז סעי' ז). ועי' בטור (שם) שכת' כשחזרו חזר עם כלי זיינו. ולא חילק בין אם נצחו ישראל או לא ומשמע דלעולם חזר עם כלי זיין. וכ"כ הפרישה (שם) ושכן דעת הרמב"ם. וכן נקטו הב"ח (אות א) והמ"ב (סי' ז).

ה. הטעם שהתירו

ועי' בתוס' (שם ד"ה כל) שכת' על הא דכל היוצאין להציל חוזרין למקומן, דהא דלא חשיב ליה בביצה גבי הנך ג' דהתירו סופן משום תחילתו דזה אינו חידוש, וכל הנהו צריכי כדאמרין התם, ע"כ. ומבואר מדבריהם שהתירו ליוצאים להציל לחזור מפני "סופן משום תחילתו". וכן הרשב"א (שם ד"ה בפלוגתא) הקשה כנ"ל, ותירץ דהתם פשיטא דהא תנינן להו וליכא למיתלינהו אלא בהתירו סופן משום תחלתו ומאי קמ"ל, ע"כ. אלא דלכאורה צ"ע שהרי בגמ' אמרו שהטעם שחוזרין למקומן הוא מפני שיש סכנה ואחר התקנה וכמו שפרש"י דככה"ג יש לחוש שמא אויבים ירדפו אחרינו.

והשטמ"ק (ביצה י"א) ד"ה: הקשה הרשב"א הביא קושיא לתוס', והביא בשם הרדב"ז דהך קושיא לאו דוקא קטטה שהרי מפני הסכנה התירו לחזור ואפי' בכלי זיין, אלא כונתה להקשות על הא שיצא ברשות ואמר לו כבר נעשה מעשה שיש לו אלפים אמה לכל רוח ואפי' שאין שום סכנה אם לא ילך אלפיים אמה. והטעם כדי שלא תהא מכשילן לעתיד לבא וכן חכמה הבאה לילד וכיוצא ב"ו. ומי"מ עיקר הקושיא ליתא משום דלא דמיא להנך דחזרת רטיה התירו להחזיר סופן כבתחלתו, אבל חכמה הבאה לילד וכו' אינן חוזרין וכתחלתו, ע"כ. וכן הוא בדברי הרבינו יונה שכתב דהא דמותרין לחזור למקומן בכלי זייןם ולא חיי' להעברת די' אמות ברה"י ולא להכנסה לפי שסכי"ג היה דבדו. ועי' בירושלמי (ד"ה ס"ט) ובה"ה (סי' כג) ד"ה התקין ר"ג פ"י כיון שבאו ברשות עשאוהו כאילו קנה שביתה ומשלך נתנו לך דאיסור תחומין דרבנן. ובדרך זה נקט הרמב"ם (מצוה כז). אולם הרמב"ם (עירובין כג) ד"ה וא"ת כתי' דודאי ר"ג התיר אפי' איסור תחומין אפי' למ"ד שהוא איסור מה"י. יוצא דנח' הראשונים בטעם שמותר להיוצאים להציל לחזור האם הוא מפני שהוא סכי"ג או שהתירו אף איסורי תורה סופן משום תחילתו.

זו **דעת הרמב"ם והרשב"א** בהשגחה

ועני' **רמב"ם** (פ"ב הכ"ח) שכת' שכשיצלו את אחיהן מותר להן לחזור בכלי זיין שלהן למקומם בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא. משמע שלמד כתוסי' ודעמיניהו דמשום סופן משום תחלתן. אולם עיי'ש (פכ"ז הי"ח) שכתב' שאם היתה יד הגוים תקיפה והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו בו הרי אלו חוזרין בשבת למקומן ובכלי זינן, ע"כ. ומשמע שלא התירו בסתמא אלא דוקא היכן שיד העכו"ם תקיפה מפני הסכנה ולא סופן משום תחילתן. ולפי"ז נמצאו דבריו סותרים. ועוד קשה על דבריו שבגמ' משמע שאין ההיתר מפני סופן משום תחלתן (וכמו שהקשינו לעיל על התוסי' והרשב"א). וכן הקשה הלח"מ (מלכים פ"ו הי"ז).

והשו"ט (סי' שכט טע' ט) כתב דלא יצאו היוצאים להציל חוזרים בכלי זינים למקומם. וביאר **המ"ב** (סי' שכט סי' כ) עי"פ הרמב"ם כדי שלא להכשילם לעתיד לבוא שלא יצאו להציל עוד. ועל אף דכתב' ה**שו"ע** (רס"ח ת) דמי שיצא חוץ לתחום בראשיתו, כגון סכנה הבאה לילד וכיוצא"ב, יש לה אלפים אמה לכל רוח, כתי' ה**מ"ב** (סי' א) דכן כל כיו"ב היינו שיצא לדבר שמותר לצאת בשבילו כגון שארי ענין פקו"נ כנ"ל. וביאר שם (סי' א) שהתירו להם אף לאחר שכבר עשה המצוה ההיא **דהתקינו לו זה דאם לא יהיה רשאי לזוז ממקומו ימנע עצמו שלא לצאת עוד**, ע"כ. אלא דעיי"ש ב**שו"ע** (טע"ג א) דאם היתה יד כותים תקיפה והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו, הרי אלו חוזרים בשבת למקומם ובכלי זינים, ע"כ. משמע דדוקא אם ידיהם תקיפא שרי, ולא התירו בכל גוונא מפני סופן משום תחלתן וזה סותר כמבואר לעיל נמי בדברי הרמב"ם.

ובהגהות יד איתן (פ"ב) יצא לתוך הסתייה בדברי הרמב"ם שסמך אמש"כ בס"פ כ"ז דהיינו דוקא כשהן מתפחדים לישוב במקומן. והביאו ה**אג"מ** (אורח ח"ד סי' פ ד"ה והנה הרמב"ם) ודחה דבריו דהא איכא הרבה חלוקים בין שתי המקומות. ועל כן כתי' ליישב שבטעמיהו שצרו על איזה עיר אלו שבאין להציל צריכין לגרש את העכו"ם שהם מחוץ לעיר וכשבאו לשם אנשים בכלי זיין שברוב הפנמים בבחם בעור השי"ת להגרשם הוא זמן קצר, וע"כ אם לא יתנו להם לחזור תוך זמן קצר יש לחוש משום סופן, משא"כ בפכ"ז לא הזכיר עכו"ם שצרו אלא כל היוצאין להציל נפשות ישראל מיד עכו"ם שלשון זה משמע שכבר נלחמים בעיר והוא דבר לזמן ממושך שבתן אף שאירע שנודעו שכל היוצאים כבר הלכו מהעיר בזמן קצר לא התירו להם לחזור לבתיהם דליכא חשש התשלמות מאחר שבתחלה הלכו על דעת כך, ע"כ.

ועי' בקריית ספר (שם פ"ב) שכתב' ליישב קושיה הלח"מ הנ"ל לדעולם התירו סופן משום תחילתן וזה מתיר מה"ת כי יש בדבר חשש סכנה, ומה שאמרו דהתירו מפני התקנה היינו אחר שהתגלה אחר המעשה שהיה משום סכנה וכן הדין לכל מקום שיש חשש עתיד מפני פקו"נ. ועי' עוד מש"כ ליישב **השבט הלוי** (ח"ו סי' ב).

ז. **לעשות מלאכות דאורייתא**

מעתה יוצא לדעת התוס', הרמב"ם והשו"ע במקום חשש סכנה ויש לחוש לסופן משום תחילתם מתירים איסורי שבת ונר' אף איסורים דאוי הותרו דהרי התם התירו העברה אף ברה"ר ואיסור תחומין (אף למ"ד ד"יב מיל הוי מה"ת). ועי' ב**שאלת יעב"ץ** (ח"א סי' קלב ד"ה ודקשא) שביאר דמה שביד חכמים להתיר סופן משום תחילתן אף בדאוי' (ושם מייירי בענין קידוש החודש) היינו לפי שהדבר מסור לחכמים לעשות נדר וסייג לתורה, כפי מה שיראה בעיניהם שהוא חיזוק והעמדה לד"ת, ע"כ. ובקריית ספר (שם) מבואר שבמקום שיש חשש סכנה מתירין סופן משום תחילתן כי זה בכלל הצלה היתר דפקו"נ דדוחה שבת.

וכן מבואר ב**בחי"ט** (ח"ה השמטות סי' קצד ד"ה ונ"ל) שהתירו אף איסור תורה לאנשי הצלה וכדו' כהא דהולכים להציל מן הגייס החוזרים למקומם והתירו סופן משום תחלתם שמה לא ילכו ויהיה סכנה לישראלים. וכן פסק ה**אג"מ** (שם ד"ה אבל) וכתב' דאף בדגמי' אמר דלמא להציל שאני, דהוא דוקא להציל מאויבים עכו"ם שנפלו על ישראל שיש לחוש שמא ירדפו אחריהם וכעובדא דמייתי שבאותה שעה התקינו שיהו חוזרין למקומן בכלי זיין, היינו משום דלתוס' גם סיפא דכל היוצאין להציל איירי גם בחכמה הבאה לילד והתירו אפילו לחזור למקומה משום דהתירו סופן משום תחלתן, והיינו כי פשיטא להו דכל היוצאין להציל שהוא סתם הצלות אינו דוקא להציל מן הגייס שבאים להלחם על איזה עיר שהוא הצלת רבים ולא מצוי כל כך שאינו ברוב הצלות שהוא גם בהצלת יחיד והם מצוין ביותר כחכמה הבאה ליליד והבא להציל מן הנהר ומן המפולת ומן הדליקה, ע"כ. ובדרך זה נקט **השבט הלוי** (ח"ו סי' כ, ח"ח סי' פ וה"א סי' צד).

יוצא דאף מלאכות דאוי הותרו, ומש"כ לעיל בשם המ"א דרך באיסורים דרבנן אמרינן הכי היינו לענין יו"ט, אבל במקום חשש נפשות דחמירי הקילו אף בדאוי'. וכ"כ **השבט הלוי** (ח"ו סי' כ ד"ה ובניתי) **והתשובות והנהגות** (ח"ו סי' קה). ועי' ב**שבט הלוי** (שם) שהוסיף שחברי הצלה הרגילים בזה כל שבת שמחמת זה עלול להפוך השבת שלהם לחול ראוי שיחזרו עם עכו"ם.

אלא דעיי' בהר **צבי** (אורח ח"ב סי' י) שנקט עי"פ המ"א הנ"ל דלא התירו אלא מלאכות דרבנן. והא דאמרו **בעירובין** שכל היוצאים להציל חוזרים בכלי זינים למקומם, כבר כתב ב**שטמ"ק** (שם) דהתירו בלמפני הסכנה. ואנו לא אומרים מעצמינו התירו סופם משום תחילתן אלא במקום שמצוינו במשנה ובגמרא, ע"כ. ודבריו צ"ע לפי המבואר לעיל דאמרין סופן משום תחילתן אף בדאוי' וכן מבואר לעיל דאמרין סופן משום תחילתן אף במקום שלא מצוינו הדבר מפורש.

והמנח"ש (ח"א סי' ה) כתב דלא התירו מלאכה דאוי אלא לענין כלי זיין, אבל ברופא שנקרא בשבת לחולה וכדו' אסור להם לחלל שבת באיסורי תורה, שהרי גם ביוצאים להציל מאויב ויד עכו"ם תקיפה ג"כ לא שרי אצ"כ הם מפחדים לשבות במקום שהצילו. ומי"מ עיי' עכו"ם יש להקל וכמו שכתבו האחרונים להתיר משום כך ליתן לרופא שר שבת משום האי טעמא דשמא יצא מזה מכשול שימנעו עצמם שיהיה אחרת אם לא יוכל לקבל שכר, ע"כ. וכן הובא ב**שלחן שלמה** (סי' שכט סי' יז). ודעת ה**גר"ש** "צ"ל (ישמ יוסף ח"א סי' עו וח"ג סי' פא) שלא אומרים להתיר סופן משום תחילתן במלאכות דאוי בפרט כאשר מדובר באנשים המקבלים שכר, ועיי' רופאים דחיות וכדו' א"א להתיר להם לחזור אצ"כ יהיה נהג נכרי שיחזרים לביתם, ע"כ.

ובדרך זה נקט ה**צ"ח** (ח"ח סי' טו פ"ז אות יב) וכתב עוד דמי"מ כשיש חשש מצוי שיאירע חולה שיבי"ם כגון בעיר גדולה וחברת הצלה יש להם רישומים ויודעים דבכל יום יש להם הרבה קריאות מחולה שיבי"ם, ודאי כיון דהוה דבר מצוי מותר לרופא או לנהג האמבולנס לחזור לביתו ולמקומו כדי שיהא מצוי לסייע לעוד חולה שיבי"ם, ע"כ. אלא דעיי"ש (חכ"א נט אות א) דשוב כתי' שהרוצה להסתמך על הוראת הגמ"ל על עמוד הוראה גדול בזה להשען עליו, ואין מזיחין אותו.

שוי"מ שכדברי האכ"מ הנ"ל ודעמינה פסק ה**אג"מ** (ארחות ובני ח"א עמי קנה אות יג) ולאחריו **צ"ל** (שבת ח"ד פ"ז אות ז), וע"כ נראה שהמיקל יש לו על מי לסמוך. ומי"מ רופאים, אחיות וכדו' החייבים להגיע למשמרת בבית חולים וכדו' עליהם להחמיר לחזור לביתם עיי' עכו"ם בפרט כשמקבלים שכר על זה. ועיי' עוד בדברי ה**חת"ס** שם שכתב' שבמקום שהוא גם בסכנה ודאי לא חיי' לסופן משום תחילתן דהוא יחוש לעצמו משא"כ בהולכי' להציל מן הגייס וכו' שהולכי' להצלת אחרים בהא איכא למיחש, ע"כ. ולפי דבריו עיי' דבמקום סכנה מא' מבני ביתו כגון לידת אשתו וכדו' לא חיי' להכי ועיי' אין להתיר סופן משום תחלתן.

ח. **להחמיר על עצמו**

ויש לענין היכן דהתירו סופן משום תחילתן במקום חשש פקו"נ האם מותר להחמיר ע"ע. ומסתבר דאסור כי סוף סוף יתכן שמחמת זה יבוא ליד מי מכשול. שוי"מ ב**מנח"ש** (שם ד"ה ואף) שכתב' דבגוונא דאיכא משום חשש דסופן משום תחילתן אין אדם צריך כלל להחמיר על עצמו וכל אחד יכול ליקח עמו את הכלי זיין אם רוצה לחזור למקומו ולא להמנע מזה משום חומרא כי כלל חומרא בדבר זה אתי לידי קולא בפקו"נ דחמור יותר, וגם כתב **מהר"ל דיסקין** (קו"א אות לד) דצא ולמד ממה שהתירו לזרוע שבטיעת (אף שהוא דאוי) עיי' מה שייהא לעניינם השלם הארונה למלך שאם לא יהיה להם עלולים למות בתפיסת המלך, והתירו גם לעשייתם משום כסופא דעניי' וה"י כאן שאם יהיו כאלה שהפסקו בהיתר זה וירצו להחמיר יבואו גם אחרים להחמיר בזה כדי שלא יהיו ראוין כקלי דעת ומנצא שאתה מכשילן לעתיד לבוא ותתי' לבידי סכנה, ע"כ. ומי"מ במקום שיש בדבר מח' אם רוצה להחמיר על עצמו נראה דרשאי.

מסקנא דיניא

רופאים, אנשי הצלה ושאר אנשים הנוסעים בשבת ויו"ט בדרך הצלת בני"א שיש בהם משום סכנה, התירו להם חכמים לחזור לביתם אם אף הם בזאתם משום חילול שבת דאורייתא, כדי שלא להכשילן לעתיד לבא כלומר שלא יתרשלו מלבוא להציל בפעם אחרת, בזה בתנאי שהוא או אחד מבני ביתו אינו בכלל הסכנה כי באופן זה לא שייך חשש הנ"ל. ויש חולקים וסוברים שחז"ל לא התירו ליוצאים להציל לחזור עיי' בלאכה דאין כי לא חששו שיכשילו לעתיד לבוא. ומי"מ מותר אף לדעה זו לחזור עיי' עכו"ם. וכמו כן כשיש חשש סביר שיהיה חולה שיבי"ם אחר שיצטרך טיפול במקום הראשון מותר לו לחזור. ולמעשה המיקל יש לו על מי לסמוך, ומי"מ רופאים, אחיות וכדו' הבאים למשמרת הקבוע בבית חולים, עליהם לחזור עיי' עכו"ם.

אלולם ה**גר"מ** (ביאור הגרי"א סי' רצ"ד סי' ס"ק כ"ח) כתב דדברי הראב"ד נראין דבזה"ז אין לחלל מעשר שני על פירות. וכן העלה לדינא **החזו"א** (דמאי סי' ג י"ק) דיש להחמיר שלא להחליף פרי ראשון על פירות כיון דהגר"א הסכים עם הראב"ד.

ב. בשו"ע **הלכות קטנות** (ח"ב סי' קמ"ג-קמ"ה) כתב בענין סדר הפרשת תי"מ, דאומר הרי מעשר שני בצפוניו והוא מחולל על שוה פרוטה ממה שיש לי בתוך כסי', ובו אני לוקח מעט אוכל ושופרו או קוברו. ומבואר דס"ל דאפשר אף חלל מעות על פירות.

והנה ה**חזו"א** (דמאי סי' י" ס"ק י) בעיקרא כתב דלא מצינו בזה"ז קולא אלא מ"ש הרמב"ם דמותר לחלל פירות על פירות, ואפי' אינו מינו, אבל להחליף פרי שני על כסף גם בזה"ז אסור, וכן להחליף כסף על כסף אסור אף בזה"ז. הלכך כשנתמלא כל המטבע מעשר יתחלל על דע"פ מן הפירות ויקברם, ולא יחלל על מטבע אחר.

אולם שוב הביא דברי הירושלמי סוף פ"ק דמע"ש דאמר להדיא בזה"ז אין מחללין מעות על פירות, ואף בדעבד אינו מחולל. והביאו גם כסמ"ג לעין קל"ו. וכתב דהר"מ דלא הביא הירושלמי משמע דס"ל דאינו להלכה, וכן מוכח מהא דמתיר פירות על פירות בזה"ז. [ועיי' ב**דרך אמונה** הל' מע"ש (פ"ב הל' ג) באה"ל ד"ה מפירות אחרים מ"ש לבאר דעת הרמב"ם].

והעלה לדינא דאחר שראינו דברי הירושלמי שאין פירות נתפסין בזה"ז, נראה להחמיר בזה דלא יחלל המעות על פרי [וה"ה פירות על פירות וכמ"ש לעיל מינה דדוקא לדעת הרמב"ם שרין]. אלא יחלל על מטבע נחושת [ועיי' שם בס"ק י"ב דבזה"ז אפשר לחלל על כל המטבעות בין של כסף בין של נחושת בין של שאר מינים אע"פ שאין להם שווי עצמי. וכן נראה בקונטרס הל' תרו"מ שנדפס עי"פ מרן החזו"א (הובא בסוף דרך אמונה ח"ג)].

ובדרך אמונה (פ"ד מהל' מע"ש ציון ההל' ס"ק ל"ט) הביא עוד דכ"כ מרן באגרות כתני' דא"א לחלל מעות על פירות בזה"ז ואפי' בדעבד לא חל.

ויעוי' **במנחת יצחק** (ח"ה סי' ס"ח) דביאר מנהג אנשי ירושלים דנהגו לחלל המטבע על פירות, משום דס"ל דאין מחללין מטבע על מטבע אף מכסף על נחושת אלא מדוחק, ומש"ה עדיף טפי לחלל על פירות [ודלא כמסקנת החזו"א דעדיף טפי לחלל על מטבע של נחושת מדוחק].

העולה לדינא - א. דעת המחבר דבזה"ז שרי לחלל פירות מעשר שני על פירות אחרים אפי' אינם מאותו המין. וכן מנהג ירושלים. **ב**. דעת הלק"ט דמותר לחלל אף מטבע של מעשר שני על פרי. וכן נהגו בירושלים. **ג**. אולם דעת החזו"א דאין לחלל פירות מעשר שני או מעות מעשר שני על פירות, אלא על מטבע. **ד**. הרוצה להחמיר ככל הדעות יפדה פירות המעשר שני על מטבע, ולאחר שיתמלא המטבע יחללו על פרי ושוב יחזור ויחללו על מטבע.

פניני מוסר

עניני שבת קודש

תפילות שבת (א)

טעם שינוי התפילות בשבת - "יומה שתקנו בשבת ג' עניני תפילות וביום טוב לא תקנו אלא אחת. "אתה בחרתנו",

מפני שאלו שלש תפילות כנגד שלש שבתות, אתה קדשת כנגד שבת בראשית כמו שמוכיח מתוכו, ישמח משה כנגד שבת של מתן תורה דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורה, ואתה אחד כנגד שבת שלעתידי". (טור סי' רצ"ב)

- "ונרמזו במילת ישת', השי"ן מורה על השבת לעתיד יום שכולו שבת, ב"ית בראשית, תי"ו תורה". (הגהת ר"א בן הגר"א בחידושו ב"ק לב.)

- "וי"ל מפני ששבת נקראת כלה והקב"ה נקרא חתן, אתה קדשת על שם הקידושין שנתן החתן לכלה, ואח"כ ישמח משה על שם שמחת החתן בכלה, ואח"כ מוסף על שם התוספות שמוסיף החתן על כתובת הכלה, או אי נמי על שם שמקריבין קרבנות כעין סעודות מצוה, ואח"כ אתה אחד על שם שמתייחד החתן עם הכלה". (אבודרהם, תפילות שבת)

נערך ע"י מח"ם "עבודת שבת קודש" מבית "עבודת המועדים"

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבמעמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א בקול הששון - טל': *6761 יש להקיש 3-3-1 שלוהח 65

ניתן לתרומ דרך "נדרים פלום" - יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. הניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעתא עמיקתא

הגליון נתרם בעילום שם להצלחת התורם ומשפחתו - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

© שמעתא עמיקתא - לקבלת הגליון מדי שבוע ברוא"ל, ניתן לשלוח בקשה לכתובת: amikta@amikta.co.il או amikta571@gmail.com

